

de StVicentF, *Serm.* III, 303.19; on explica com ha de fer-ho, un, per senyar-se: «el cap, posat [‘posau’ imp. pl.] la creu, de la *vayvella* fins al nas, e digats: — Jesús ---». GSchib, *Vocab.*, p. 227, reconeix que en el ms. igual es podria llegir *vaynella*: o sigui que en la lletra d’aquest ms. es confonen la *v* i la *n*, i per tant, allà on ella ha cregut veure *vayvella*, el que degué voler escriure l’escriba seria en realitat *naynella* o més aviat *naunella*.

És clar: no és ‘el mig del front’, com ella vol entendre, a la balalà (poc guiada pel seu mestre Colon): és sabut que el senyar-se no es fa des del front al nas, sinó des del pit al front o cap del nas. Es tracta del mot ben congut *naunella*, variant de *neullella* ‘apèndix xifoide’, que hem estudiat al vol. v, amb la variant *naunella* o *neunella*, documentada 922a39, 50, i n. 1; vistes les nombroses variants del mot i la seva etimologia LIGUL-ELLA, fins i tot la lligó *naynella* fóra potser correcta; en tot cas, però, res de *vaiu- ni va-*.

Vaimera, V. vímet Vaina; vainera, vainilla, V. beina Vair, vaira, vairat, vaire, vairescut, vairiol (?) vairó, vairós, V. vari Vaitot, vaivé, vaivela, vaiver, vaiverejar, vaiveria, V. va II Vaixell, vaixella, vaixellada, vaixeller, V. vas Vaja interj., V. va II Val, V. valer Valdament, -dement, mala grafia per baldament. D’aquest, la forma *valdemegent* «ojalà, tant de bo» que el DAG recull a l’Urgell deu resultar d’un encreuament de *baldament* amb una exclamació antiga *val-me gent!* usada primitivament per demanar ajuda a la gent, i per tant de sentit semblant a la formulació d’un desig, com *baldament Vajeja (balféja)* que recullo a la Gxa. com a nom d’una mata que fa unes tiges llargues i fines amb unes capcetes al capdamunt, Oix (1984), segurament s’hauria d’escriure més aviat *bajeja* ‘escombra de l’era’, veg. *BÀLEC* (vol. I, 593a43 etc.).

VALER, del ll. VALÈRE ‘ser fort, vigorós, potent’, ‘estar sà’, ‘tenir tal o tal valor’. □ 1.ª doc.: orgens (docs. S. XII).

El Subj. 3 *vallat* en un doc. de c. 1116, relatiu a la Noguera (veg. *Tartareu, Onom. Cat.*, Col·l. Moreau, B. N. P., XLVIII); en un de Segarra del mateix segle: «B. P. e N. R. tolgren als òmens d’Astafrancs --- 3 migeres de forment, que *valie* sete sol. una queiga [‘cada una d’elles’], e una somera que *valie* 20 sol. ---», PPUjol (*DòcVgUrg.*, 6.3); «si pren om penitència de sos pecatz, si-ls à feits d’om que aja mort e --- e-n reté ab si negú, pauc li *val* sa penitència», *Hom.*, 5r6.

El Subj. pres. en iod, *valla* < VALĒAM, -AT, general de primer, es troba encara normalment en tot el segle XIV: «corredors --- prenen, de cavall quí *valle* de 500 sol. ensús, 5 sol. de corredures ---», tarifa de Bna. 1271 (*EntreDL* I, 161, § 120); «jassia que la fe senes les obres no *vayla* re ---», Jaume I (§ 1); «*vayla*: valgui, sigui útil», Lull (*Filos. d’Amor, NCL* CXVII, 73.24); «jatsia que, per profit de les ciutats e viles, *valla* més que los regidors --- sien elegits ---», Eiximenis (*Dotzèn*, § 402); «no pots molt fer que-m *valla* ne-m noga», BMetge (*Somni* II, *NCL*, 80.27; *Riq.*,

252.7 i 31). *Valer* ‘ajudar, prestar servei (a algú)’: «ordona lo Sr. Rey que negun qui prena civada d’él, no *vayla* a nul hom de guerra sense licència del Sr. Rey; it. que mentre que *vaylen* a negun, que no prenguen sivada ---», ross. 1309 (*RLR* VIII, 66).

Però aproximadament des d’aquest segle (tal com, per exemple, *vulga* substitueix *vulla*, i *tulla* → *tolga*) comencen a prevaler les formes en -ga; llavors sovint proparoxítones (*vàlega* etc.): «aquestes robes --- posat que *vàleguen* poc, vos poran encara servir», *Decam.* x, § 9, 601.12; i el DAG. en cita un testimoni de fi S. xv, 2 del xvi, i fins un de 1615, i deu restar viu en comarques (V. infra sobre *valga’m Déu*). Tanmateix des de c. 1400 ja es troba la forma moderna: «--- no hi ha premis suficients que *valguen* a tantes morts», *AntCanals (Scipio, NCL)*, 50).

Altrament, ens veiem obligats a renunciar a donar informació morfològica. I puix que és així, bastaria citar del perfet fort, al costat de la forma general *valc* (pf. 3 i pf. 1), la rara *vàlec* (fent joc amb *vàlega*, parallela a *vàlega/valga*: «si neguna cosa *vàlech*, per la vostra valor, e per la amor que portada vos he, me ve», *Decam.* v, § 9, 335.20; trad. «se io mai alcuna cosa *valsi*»).

En fraseologia formen un grup interessant els girs amb construcció reflexiva (ús pronominal «ètic»), començant per allà on només posa de relleu el sentit ordinari de ‘tenir valor’: «--- altrament, poc se *val* la oració», StVicentF I, *Serm.* I, 26.11; *valer-se*, o *poder-se valer* ‘no ser un invàlid’, és de tot el domini ling. (veg. cita men., Camps Merc.; *Folk.* II, 12, a *XA-CRA*). És la construcció a què es recorre en el Princ. en les frases absolutes *allò s’ho val* o *no s. h. v.*: «---Hi anirem? —No *s’ho val*» Arbúcies, 1935; resposta cortesa a un agraïment (—moltes gràcies —no *s’ho val* 1925); a Men., sense el pronom, «*no ho valia fer* ---», Camps, *Folk.* II, 12 (i «per un escarnufament --- no *ho valia fer* sa miloca ---», *ibid.*; ací III, 120b9).

És el punt de partida del nostre vivíssim *tant se val*, d’usos eloqüents i múltiples: «--- només l’ombra del temps que passa, / la mesura del molt --- / enganyador --- / *Tant se val!* Aquest món, sia com sia, / és ma pàtria, Senyor ---», *Cant Espiritual*, v. 23. D’un altre de Maragall, veg. el text a *enterrar (TERRA)*. Que des de l’altura baixa fins a les pedestres i plebees amenaces: «tu, pistolu, aquí *tant se val* que no hi tornis ---» (sota un vel d’eufemisme), EmVilanova (*O. C.* II, 97). En zones extremes, sense construcció pronominal: «tant *valia* que els hi dixessin ---» (era igual que els ho deixessin ---) a Conflent (Ralleu, 1960); o bé amb el règim d’una persona: «*tan ti bál*» (que t’ho doni o no) pall. (Cabdella, 1964). *Valer més* ‘ser preferible’: «Si perds la fortuna, has perdut quelcom; / procura refer-te guanyant-la de nou, / si has perdut la fama, has perdut molt més, / prò pots recobrar-la mostrant bé qui ets; / si has perdut l’ànimo, tot ho has perdut, / i més te valdria no haver mai nascut», Maragall adaptant uns versos de Goethe (*Pens. de G.*, p. 14).

Valga-li --- assenyalant una circumstància útil, favo-